

Маковій В.П., начальник кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ТА ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ ВИНИКНЕННЯ СУМІЖНИХ ПРАВ

Право інтелектуальної власності є свого роду флагманом розвитку всієї юриспруденції у світі незалежно від публічної або приватноправової її складової, що пояснюється відомою часткою динамічності розвитку цієї сфери правовідносин. Саме в межах відносин інтелектуальної власності виникає питання гармонійного поєднання приватного інтересу автора та інших уповноважених суб'єктів такого права й публічного інтересу суспільства. У зв'язку з цим постає необхідність прискіпливого дослідження місця правового часу в механізмі обмеження суб'єктивного права інтелектуальної власності як засобу до вирішення проблемних питань співвідношення приватних та публічних інтересів у наведених взаєминах, зокрема терміну (моменту) виникнення такого права.

Для суміжних прав моментом виникнення суб'єктивного права інтелектуальної власності відповідно до ст. 451 ЦК України є: перше здійснення виконання або передачі (програми) організації мовлення, виготовлення фонограми або відеограми. Водночас ч. 2 ст. 37 Закону України «Про авторське та суміжні права» пов'язує момент виникнення суміжного права з фактом виконання твору, виробництвом фонограми або відеограми, а також з оприлюдненням передачі організації мовлення. Тобто

маємо двояке розуміння сутності виникнення суміжного права як темпоральної величини, що жодним чином не сприяє ясності й однозначності подальшого правозастосування визначених норм згідно з вимогами рішень Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010, від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010, від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011.

За ЦК Грузії чітко розмежовано правове регулювання суміжних прав, де перевага надається спеціальному закону (ст. 1017). Так, згідно зі ст. 57 Закону Грузії «Про авторські та суміжні права» момент виникнення суміжних прав щодо виконання безпосередньо пов'язується з першим виконанням, щодо фонограми та відеограми - першим записом, щодо програми організації мовлення - першою передачею її в ефір чи по кабелю.

За ст. 1303, 1318, 1327, 1331 ЦК РФ як загальний термін виникнення суміжного права розглядається момент часу, пов'язаний з відповідною поведінкою суб'єкта, що відображена у тій чи іншій формі вперше. Так, щодо виконання - це альтернативна дія виконавця, що виявляється у здійсненні виконання, його запису, повідомленні в ефір або по кабелю, щодо фонограми - у здійсненні запису, щодо передачі організації ефірного чи кабельного мовлення - у повідомленні відповідних передач в ефір чи по кабелю. Водночас, у Законі РФ «Про авторське право та суміжні права» подібна ситуація пов'язувалася з першим виконанням, постановкою виконання, першим записом фонограми, першою передачею в ефір відповідно. Однак, з набранням чинності четвертою частиною ЦК РФ положення спеціального закону були скасовані, що відображає удосконалене розуміння сутності цієї правової категорії.

Сутність розуміння моменту виникнення суміжного права за вітчизняним законодавством можна з'ясувати взявши до уваги філологічне розуміння наведених понять. Так, за змістом тлумачного словника «виготовлення» означає створення чи складання (про діловий документ, твір), «виконання» - відтворення для слухачів або глядачів якого-небудь твору, «виробництво» - виготовлення, вироблення предметів, матеріалів і т. ін., «здійснення» - запровадження, втілення в

життя, надання дійсності чи реальності або ж виконання чи вироблення чого не-будь, «оприлюднення» - здійснення у присутності людей [1, с. 131, 137, 149, 455, 850]. Таким чином, виходячи з наведеного формулювання, необхідно дійти висновку про тотожність використаних понять за Кодексом та Законом, однак з деякими зауваженнями. Зокрема, спірним є ототожнення понять «здійснення» та «оприлюднення», яке впливає зі змісту моменту виникнення права інтелектуальної власності на передачу (програму) організації мовлення. Оскільки за наведеним законодавством інших країн як визначальну дію для цього об'єкта визнано повідомлення в ефір, тобто фактично оприлюднення, то перевагу необхідно надати саме останньому. Подібна думка має обґрунтування з огляду на співставлення змісту понять «здійснення» та «оприлюднення», оскільки здійснення в наведеному контексті може й не передбачати оприлюднення, як наприклад запис такого об'єкта без залучення відповідного загалу.

Крім того, положення ЦК необхідно було б узгодити з нормами Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція) від 26 жовтня 1961 року, де виникнення суміжних прав пов'язане з виконанням, записом, передачею в ефір як формами легітимаційної поведінки виконавця, виробника фонограми, організації мовлення (ст. 14).

Не менш значущим у дослідженні наведеного питання є погляд на обставини, за яких виникають суміжні права як первинні, тобто саме створення відповідного результату інтелектуальної, творчої діяльності, а також ті, які легітимують відповідний об'єкт в суспільстві [2]. З урахуванням наведеного в межах авторського та суміжних прав первинними підставами будуть дії щодо створення об'єкта права інтелектуальної власності, але з урахуванням особливостей такого за певних обставин необхідні додаткові обставини, які зокрема опублікують подібний результат творчої діяльності.

Викладене підкреслює значимість правильного тлумачення термінів у разі визначення сутності правового часу як елементу механізму обмеження суб'єктивних суміжних прав, що є засобом до вирішення проблемних питань співвідношення приватних та публічних інтересів у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. - К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. - 1728 с.
2. Басай О.В. Первинні підстави виникнення прав інтелектуальної власності / О.В. Басай // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія» : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; відпов. за вип. В.М. Дрьомін; МОНмолодьспорт України, НУ «ОЮА». - Одеса : Юрид. л-ра, 2012. - Т. 12. - С. 383-391.